

«КЕЛІСІМДІ»
«Мұғалжар ауданының
білім бөлімі»
ММ әдістемелік кабинеті
 Г.К. Нұрмағанбетова
«27» 08 2021 ж.

«БЕКІТЕМІН»
«Қарлығаш» бөбекжай-
бақшасы»
МКҚК меңгерушісі
 К.С. Медеуова
«27» 08 2021 ж.

Вариативтік компонент

«ҰЛТТЫҚ ОЙЫН»

Бағдарламаны дайындаған:
№6 «Гүлдер» ересек тобының тәрбиешісі
А.Қ.Нұрмағанбетова

Қандыағаш қаласы

Түсінік хат

Мақсаты:

Ойын – мектеп жасына дейінгі балалар іс-әрекеттерінің негізгі түрі. Ойын – баланың, бүкіл балалар коллективінің дамуында басты роль атқарады. Балаларға ұлттық ойындар арқылы халқымыздың тарихын, мәдениетін таныстыру. Жинақтағы ұлттық ойындардың тәрбиелік мәнін үйрете отырып дамыту. Балаларды қазақтың ұлттық ойындарына деген қызығушылықтарын тудыра отырып, татулыққа, ауызбіршілікке тәрбиелеу. Мектепке дейінгі мекемеге әдістемелік құрал болып табылады.

Алғы сөз

Мектеп жасына дейінгі балалардың қоғамдық құбылыстарды, қоғамдағы ересек адамдардың іс-әрекетін өз түсінігінше әрекеті арқылы бейнелеуі ойын болып саналады. Ойынның шығу тарихына шолу жасауда көңіл аударатынымыз ол еңбекпен, өнермен, қоршаған ортамен тығыз байланыста дамыған, яғни ойынды өмірден ажыратып қарай алмаймыз балалар тек ойнап қана қоймайды, сонымен бірге ойлайды аңғарады көп нәрсені білуге, зерттеуге талпынады. Олар бірдеңе жасап қана қоймайды, сондай-ақ заман ағымына да белсене қатысады. Аса көрнекті үздік педагог Н.К.Крупская қимылды ойын жөнінде былай деп толғанады: «Ойын – өсіп келе жатқан бал организмнің қажеті. Ойында баланың дене күші артады, қолы қатайып, денесі шындала түседі, көзі қырағыланады, зеректілігі, тапқырлығы, ынтасы артып жетіле түседі. Ойында балалардың ұйымдастырушылық дағдылары қалыптасып шындалады». Ұлттық ойындарымыз балаларға тәрбиелік мәнімен, дене бітімінің әсем де сымбатты болып бітуге пайдасы зор. Бір-ақ мысал келтіріп кетейін: «Қуыр-қуыр, қуырмаш» ойыны балалардың саусақ маторикасын дамытуға, тіл байлығын жетілдіруге, көңілін көтеруге қолдануға болады. Балаларды қазақ халқының ұлттық ойындарымен, ойната отырып жан-жақты тәрбиелейміз.

«Ұлттық ойын» вариатив сабағының тақырыптық жоспары
Аптасына 1 сағаттан, барлығы 36 сағат

№	Айы	Тақырыбы	С/саны
1	Қыркүйек	Күш сынаспақ	2
2		Тауық күрес	1
3		Арқан тарту	1
4	Қазан	Хан «алшы»	1
5		Көтермек	1
6		Орамал тастамақ	1
7		Ақсерек - көксерек	1
8	Қараша	Қыз қуу, Асау мәстек	2
9		Түйілген орамал	1
10		Соқыр теке	1
11	Желтоқсан	Әуе таяқ	1
12		Қара құлақ	1
13		Алақан соқпақ	1
14		Атқаума	1
15	Қаңтар	Сақина жасыру	1
16		Белбеу соқ	1
17		Арқан тую	1
18		Допты қуып жет	1
19	Ақпан	Тышқан мен мысық	1
20		Түлкі мен балапандар	1
21		Боран. Ұйқыдағы аю	1
22		Ат жарыс	1
23	Наурыз	Қуыр – қуыр қуырмаш	1
24		Үш табан.	1
25		Хан талапай	1
26		Аударыспақ	1
27	Сәуір	Теңге ілу	1
28		Санамақ	1
29		Тасымақ	1
30		Тасымалдау	1
31	Мамыр	Қарамырза	1
32		Айдапсал, Шертпек	1
33		Белбеу соқ, Бөрік жасырмақ	1
34		Асау көк, орын тап!	1
		Барлығы:	36сағат

Күш сынаспақ

Бұл ойын стол үстінде екі баланың білек сынасуымен орындалады. 2 бала шынтақтарын столға тірек қол бастарын айқастырады. Кім білекті столға жықса сол бала жеңіске жетеді. Ағаш аттың үстінде аттың басын ұстап тұрып 2-ші қашан білектен тартысып сынасуға да болады. Бірақ баланың қауіпсіздігі қатаң бақыланады.

Тауық күрес.

Балалар екі топқа бөлінеді. Осы екі топтан екі бала шығып, кәдімгідей күреседі. Оның ең қызығыда, басқаша күрестен айырмасы да – тек жалғыз аяғымен ақсандай жүріп, иықтарын қағып күресуінде. Бұл күрес балалардың нық басып, орнықты жүруін жетілдіреді. Күресушінің 1 аяғын тізесін бүгіп, мата белбеуін байлап тастайды. Қайсысы сүрініп жығылса, сол ұтылады.

Арқан тарту.

Бұл екі топқа бөлінген балалармен немесе екі баламен ойналады. Арқанның екі жағынан екі бала немесе екі топқа бөлінген балалар тартысады. Қай топ арқанды өз жағына тартып алып, кетсе сол топ жеңіске жетеді. Екі бала тартысқанда қай бала өзіне қарай арқанды тартып екінші баланы құлатса, құламаған бала жеңіске жетеді.

Хан «алшы»

Бұл ойынға 5 немесе 10 бала қатыса алады. Көп асықтың ең ірісін қызыл түске бояп қояды. Бұл асық «хан» асығы. Асықтар тізіліп қойылады да бастаушы хан асығымен оларды көздеп құлатады. Құлаған асықтарды жинап алады. Егер хан асығы бүк, шік, тайқы-қалыптарымен түссе, бастаушы жақын құлаған асықтарды ата береді. Егер бастаушы асықтарды қолымен құлатып алса немесе басқа асықтарымен атса, онда ойынды келесі бала жалғастырады. Ең соңында хан асығы кімнің қасында қалса, сол бала жеңіске жетеді. Келесі ойынды жеңіске жеткен бала жалғастырады.

Көгермек

Ортаға екі ойыншы бала шығады. Бір-біріне арқаларын беріп тұрады. Белгі бойынша кім бірінші бірін-бірі арқада көтеріп алса, сол бала жеңіске жетеді. Жеңіске жеткен бала ойында қала береді де, басқа балалармен бірге күш сынасады.

Орамал тастамақ

Балалар шеңбер жасап тұрады. Бастаушы(тәрбиеші) балаларды айнала жүріп бір баланың артына орамал тастап кетеді. Артына орамалды тастағанын сезген бала менің артымда деп жауап береді. Артына орамалдың тасталғанын сезбесе ол өлең, тақпақ айтып немесе билеп беруі керек. Балалар шеңбер бойында көздерін жұмып тұруы керек. Ойын осылай жалғаса береді.

Ақсерек-көксерек.

Бұл ойынды ойнау үшін балалар екі топқа бөлінеді, қолдарынан ұстап тұрады. Ара қашықтық 20-30 қадам.

1. ші топ. Ойынды бастайды
Ақсерек-ау ақ серек
Бізден сізге кім керек.
2-ші Ақсерек –ау ақ серек
Жаман-жаман бала аты (бала аты) керек

Аты аталған бала келесі топқа дейін жүгіріп барып ортасынан ұстасқан қолдарды ажыратып кету керек. Егер өтіп кетсе сол топтан бір баланы тобына алып қайтады, өте алмаса сол топта қалады. Ойын осылай жалғаса береді.

Қыз –қуу

Балалар арасынан бір ер бала, бір қызды (ағаш атпен) қуады. Бала қызға жетіп қолынан ұстаса ол жеңіске жеткені. Кейде қызды 2 бала да қуады, қай бала бұрын жетіп қыз қолын ұстаса сол бала жеңіске жетеді.

Асау мәстек

Ойын бастаушы арқанды жерден 50 см –дей биік етіп керіп байлайды да қасындағы балаларға
Былай дейді.

Ер екеніңді білейін
Ешкі сойып берейін
Тақия алсаң еңкейіп
Құламасаң теңкейіп

Ерлігіңе сенейін

Ойын шартын қабылдап , ортаға шыққан бала:

Асау мәстек бұл болса

Үйретейін көріңіз

Маған таяқ беріңіз!- дейді де, таяқпен арқаннан асылып жердегі тақияны іліп алуы керек.

Ойынды келесі бала осылай жалғастырады.

Түйілген орамал

Ойын жүргізуші ойынды өзі бастайды. Ең алдымен балаларды айналасына жинап алады да «1,2,3» - деп дауыстайды. Осы кезде балалар жан-жаққа бытырай қашады. Ал ойын жүргізушісі қолында түйілген орамалы бар баланы қуалайды. Ол орамалды басқа біреуге лақтырады қағып алған бала қаша жөнеледі. Осылайша ойын жүргізіледі, түйулі орамалды алғанша қуалай береді. Ұсталған ойыншы көпшілік ұйғарымымен ортада тұрып өнер көрсетеді. Одан кейін ойын жүргізуші ауыстырылады. Ойын ойнап болған соң балалар шеңбер жасап тұралы.

Соқыр теке.

Балалар дөңгелене тұрады. Бір баланың көзі байланып қойылады.

Балалар: Бота, бұзау, қозы, лақ

Қайда кеткен құлыншақ

Соқыртеке бақ-бақ

Мені ізден тап-тап

Деп такпақтайды.

Содан кейін Соқыртеке (баланың көзі байлаулы) балаларды қуалайды немесе балалар оның жанына келіп түртіп қашады. Соқыр теке ұстап алған баланың көзі байланады да ол «соқыр теке» ролін атқарады. Ойын осылайын жалғаса береді.

Әуе таяқ

Балалар екі топқа бөлінеді. Әр топта 5-тен 10 –ға дейін ойыншы болады. Екі топқа екі таяқша (жұмсақ) беріледі, жерге түзу сызық сызылады. Ойыншының біреуі ортаға шығады да, бір алақанына зат жасырып, екінші қолының жұдырығын бірдей жұмады. Екінші ойыншы зат жасырылған қолды тапса, ойынды бастаушы сол болады. Сөйтіп қолындағы таяғын жоғары лақтырады. Осы кезде қасындағы таяғын лақтырады да, қасындағы баланың таяғын қағып түсіруі шарт. Таяқты қағып түсірген бала өз тобына ұпай әкеледі.

Қара құлақ

Ойынға 5-10 бала қатысады. Олар онаша жерге топталып өз араларынан бір баланы қазық етіп белгілейді. Қазық тұрған жерінде қозғалмай тұрады. Басқалары әрі кетеді. Содан кейін ойынға қатысушылар қазықты алыстан қоршап бірте-бірте жақындай түседі. Таяп келіп мынау кім? –деп бір-бірінен сұрасады. Біреуі ойбай бұл қарақұлақ қой!- деп қаша жөнеледі. Қалғандары да –қарақұлақ, қара құлақ!-деп бытырай қашады. Қарақұлақ біреуін ұстау үшін тұра қуады. Ұсталған бала қарақұлақ болып, ойын әрі қарай жалғасады.

Алақан соқпақ

Ойынға қатысушы балалар үйге немесе онаша жерге жиналады да, дөңгелене отырады. Орталарынан бастаушы белгілейді. Оған сүлгі (орамал) беріледі. Бастаушы шеңбер ішін айнала жүріп біреуге –Алақанды тос!-дейді. Ол тосқан кезде бастаушы оның алақанына сүлгіні тигізіп -Сүлгі қайда?- деп сұрайды. Сонда ойыншы «анада» -деп бір баланың атын атайды. Аты аталған ойыншы орнынан тұрып алақанын тосады. Бастаушы-сүлгі қайда?- деп атын айтады. Ойын осы ретпен жалғаса береді. Жақсы өлең айтып ән салғандар ұпай жинайды.

Атқаума

Ойынды 6 бала 3-3-тен бөлініп ойнайды. Бір бала сол қолымен өзінің оң қолының білезігінен ұстайды. Содан кейінгілері де солай істейді де, бір-бірімен қолдарын айқастырады. Үшінші бала көзі таңулы күйде екінші баланың айқасқан қолына отырады. Қолдасып тұрған балалар: -Атқаума, атқаума –деп қаумалай көтерген бойы мөлшерлі жерге дейін жетеді. Бірінші бала ақ сандық, көк сандық десе, көзі таңулы бала -көк сандық , көк сандық деп жауап береді. Қаумалап келе жатақан балалар :

Бақа,бақа балпақ
басың неге жалпақ?
Бұтың неге талтақ
Көзің неге тостақ

Бұған көзі таңулы бала былай деп жауап береді.:-

Темір терсек көп киіп
Басым содан жалпақ
Теуіп , теуіп қашырды
Бұтым содан тостақ!

Балалар қолдарын жіберген кезде бала құлап түссе, айып тартады. Құламай тік түссе қалған текі бала көтеріп жүре береді.

Сақина жасыру

Ойынды өткізуші және сақина жасырушы бала белгіленеді. Қалған ойыншылар жерге отырып тізілерінің үстіне алақандарын жаяды. Бастаушы жұлулы қолын әрбір ойыншың алақанына салысымен, ол бала алақанын жаба қояды. Бастаушы бір баланың алақанына сақина салысымен, ойыншылардың біреуінен «Сақина кімде»-деп сұрайды. Ол сақинаның

кімде екенін білсе сол баламен орнын ауыстырады. Ал білмесе ол өз өнерін көрсетеді. Ойын басқарушы ойынды осылай жалғастыра береді.

Белбеу сок

Ойыншылар екі-екіден жұптасып шеңбер жасап тұрады. Бір белбеуді алып екіншісін қууға тиіс. Қашып жүрген бала шеңбердегі жұптасып тұрған екі баланың алдына келіп тұрады. Артық қалған үшінші бала қаша жөнеледі. Ойыншы оны қуып жетіп белбеумен соғады да, өзі де бір жұптың алдына тұра қалады. Оның орнына келесі ойыншы шығып, ойынды жалғастыра береді. Белбеу ең соңында кімде қалса сол ойыншы жеңіліске ұшырайды да өз өнерін көрсетеді.

Арқан түю.

Балалар шеңбер жасап тұрады. Қолында арқаны бар жүргізуші топ арасынан шығады да: ойын басталды –деп дауыстайды. Сонан соң арқанның түйілмеген басын ұстап шеңбер бойымен айналады, арқанды балалардың аяқтарының астынан жібереді. Балалар арқан үстімен секіріп тұрады. Кімде-кімнің аяғына арқан ілініп, секіре алмай қалса, ол бала ойынды тоқтатып өнер көрсетеді, такпақ, өлең айтады немесе билеп береді. Ойын осылай жалғаса береді.

Допты қуып жет

Ойын мақсаты: балаларды шыдамды, сабырлы қалыпта берілген белгіні тыңдауға, тез жүгіругі, түсетерін, көлемін ажырата білуге баулу.

Ойынның шарты: бұл ойынға 5-6 бала, тәрбиеші басқаруымен қатыса алады. Тәрбиеші доптарды себетке салып алып, балалардың алдына домалатып жібереді. «Допты қуып жет» деген белгі бойынша, балалар допты ұстап алып тәрбиеші ұстап тұрған себетке салуы керек.

К/құралдар: түрлі-түсті, үлкен-кішілі доптар.

Тышқан мен мысық

Ойын мақсаты: балаларды шапшаң әрі шыдамды, ұйымшылдыққа үйрету.

Ойын шарты: Бұл ойынға топ балары бәрі тегіс қатыса алады. Балаларды (қақпа қалың) дөңгелене тұрғызып, ортаға тәрбиеші көмегімен тышқан мен мысық сайланады. Мысық тышқанды қуып ұстап алуы керек. Дөңгелене тұрған балалар тышқанды яғни мысықтан құтқару үшін, қақпадан тышқанды шығарып жіберіп мысықты шығармауға тырысады. Мысық тышқанды ұстау үшін шапшаңдық керек. Мысық тышқанды ұстап алса, ойынға келесі жаңа балалар қатыса отырып алмаса береді.

К/құралдар: мысық, тышқан бетперделері.

Түлкі мен балапандар

Ойын шарты: Бұл ойынға балалар 7-8 ден бөлініп ойнайды. Топ ішінде бір баланы «түлкі» етіп сайлап, қалған балаларды балапандар деп әрқайсысына бетперде кигізіп ойын ойналады. Ойында балапандар түлкі кейіпкеріне ұсталып қалмауы үшін, тәрбиеші көмегімен белгі бойынша ойынды бастап аяқтауы тиіс. Балалар шапшаң кең бөлмені айнала қашуы тиіс.

К/құралдар: түлкі мен балапандар бет перделері.

Боран

Бұл үлкен кең залда болады. Бұл ойынға қажетті заттар «боран» киімі (ақ түсті бет перде, гимнастикалық қабырға болуы тиіс).

Ойын шарты: ойынға 8-10 бала қатыса алады. Бір баланы боран киімін кигізіп, қалған балалар боран алып кетпеуі үшін, «Боран у-у-у» деп келе қалғанда гимнастикалық қабырғаға өрмелеп шығуы керек. Боран соғып балаларды бір айналып өтеді. Ұсталып

қалған баланы, боран алып кетеді. Ойын 2-3 рет қайталанып ойналады. К\Құралдар: Боран киімі ақ матадан тігілген жамылғы бетперде.

Ұйқыдағы аю.

Бұл ойынға топ балалары 2-ге бөлініп қатысады.

Ойын шарты: Топ ішіндегі бір баланы аю бетпердесін кигізіп орындыққа отырғызып қояды. Балалар орманда серуендеп келе жатып, ұйқыдағы аюды көреді. Аю болса балалардың шуылынан (дыбысынан) оянып кетіп, балаларды қуа жөнеледі. Ұстап алған баланы өз мекеніне отырғызып қояды. Ойын қайта жалғаса береді.

К\Құралдар: Аю бетпердесі.

Ат жарыс

Бұл ойын екі командаға бөлініп ойналады.

Ойын шарты: Балалар тәрбиешінің «Алға»-деген белгісі бойынша, ат үстіндегі қимылын салып жарысады. Қай команда мәреге тез жетіп бітіреді. Сол команда жеңімпаз болады.

Ат кескін бет пердесін тақымға қысып мәреге шауып жету.

К\Құралдар: Екі командаға аттың кескін бетпердесі.

Үй артында қол ағаш

Ойынды топ бала болып ойнайды.

Ойын тәртібі: қатысушылар бірінің қолынан бірі ұстап дөңгелене тұрады. Ойын бастаушы не белбеу, не орамал алады да, дөңгеленіп тұрған топтың сыртын айнала жүгіріп былай дейді.

Үй артында қол ағаш

Желбау тартам , есік аш,- деп бірнеше қайталанады. Дөңгелене тұрған балалар:

Үй артында қол ағаш

Жел кірмесін, ескі аш- деп бірігіп жауап қайтарады. Тұрған балалар ұстасқан қолдарын ажыратпайды. Ол-есік ашпағанның белгісі.

Енді: Үй артында қол ағаш

Жел бау тартам есік аш- деп жүгіріп жүрген бала өзі артындағы баланы артына орамалмен бір соғып қалады да, орамалды сол балаға тастай сала:

Үй артында қол ағаш

Озам десең ала қаш- деп өзі сол бетімен жүгіре береді. Осының боларын біліп, әзір тұрған бала да «Қол ағашты ала сала, әлгі балаға қарма-қарсы жүгіреді. Бұл кезде дөңгелене тұрған балалар:

Үй артында қол ағаш,

Қол ағаштан ала қаш

Бұрын келген балаға

Тездеп барда есік аш,- деп барлық бала хормен айтады.

Қуыр-қуыр қуырмаш.

Оң қолдың бес саусағын бір жерге түйістіреді де, сол қолымен оны бүрмелеп қапсыра ұстайды. Содан соң екінші балаға:

-Ортаңғы саусағымды тапшы,- дейді. Екінші балаға қарап байқап отырады да, міне,-деп бір саусақтың басынан шымшып ұстап тұрады. Егер екінші бала жасырушының ортаңғы саусағын дәл тапса, ұпайды бірінші бала тартады. Ұтқан бала ұпай алу үшін мына ережелермен сөздерді жақсы білуі керек.

1. Бас бармақтан бастап шынаққа дейін саусақтардың атын бір түгел атап береді: басбармақ, балан үйрек, ортан терек, шылдыр шүмек, кішкентай бөбек. Бес саусағын түгел жұмады. Тағы да бас бармағыннан бастап, былай деп 5 саусақты түгел жазады. Сен тұр қойыңа бар,

Сен тұр түйене бар,
Сен тұр жылқыңа бар,
Сен тұр сиырыңа бар,
Сен кішкентай әлі жас екенсің
Қазанның қаспағын қырып же де, жыламай отыра тұр.
Енді осы шынашақтың өзі алақан шұңқырына бүгіп тұқырта ұстайды да:
Куыр-куыр, куырмаш
Балапанға бидай шаш
Әжең келсе есік аш
Қасқыр келсе мықтап бас.
Шынашақты шыр айналдырып, баланың алақанын қытықтайды. Осыларды істеп бола беріп:
-Мына жерде қой бар,
Мына жерде жылқы бар,
Мына жерде жылқы бар,
Мына жерде түлкі бар - деп баланың білегінен қолтығына дейін түртіп ең соңында мына жерде күлкі бар –деп сәл ғана қытық-қытық! Қытықтайды.

Үш табан

Бұл ойынды үш-төрт баладан топтап екі-үш жерде ұйымдастыруға болады. Ойын шарты бойынша әр балаға бір-бірден асық, бір-бір сақа беріледі. (Бұл ойынның жылдам әрі қызықты өтуіне сеп). Көмбеге бір-бірден асық тіккен әр топтың ойыншылары өз алаңдарында жеке-жеке сақаларын үйіреседі. Сақасы алшы түскен бала бірінші болып одан кейінгілері рет-ретімен (тәйке, бүк, ішік) «ұшуға» кіріседі. Ұшу дегеніміз-көмбеден алшақтау жерге барып сақа үйіру. Сақасы алшы түскен ойыншы бірден көмбедегі тігіулі асықты атуға жолдама алады. Осылай болмаған жағдайда асқ ату бәрі ұшып болған соң бастапқы кезек бойынша жалғасады. Алысқа ұшқан мергендер тигізе алмаса, көмбеде қалған ойыншыға кезек тиеді. Көздеген асығына дәл тигізіп және оны көмбеге жиегін алып өлшегенде үш табан артық қашықтыққа ұшырған ойыншыны қашан келесі асыққа тигізе алмай қалғанша атауды жалғастыра береді. Болмаса атқан асығы үш табаннан аспай қалғанда ғана ойынды тоқтатып, өзінен кейінгі бәсекелесіне кезек беруіне мәжбүр болады. Ереже бойынша ұтылған бала ойыннан шығып қалады. Сөйтп, айналасы екі-үш айналымның ішінде әр көмбеден бір-бір жеңімпаз шығып, олар енді орталық көмбеде ақтық (финал) сайысқа түседі. Бұл шешуші жарыста бірінші және екінші орынға ие болған мергендерге арнаулы жүлделер тапсырылса нұр үстіне нұр.

Хан талапай.

Бұл отырып ойналатын, негізінен қыз балаларға арналған ойын. Оған төрт-бес үміткерден қатысады. Ойын үшін он асық таңдап алынады. Он бірінші асықтардан ерекше өзге түске (қызыл, не көк) боялған болуы шарт бір-бірден асық үйірсудің қорытындысы бойынша ойыншылар кезектерін бөліседі. Бұдан соң алғашқы ойыншы қос уыстай ұстаған бар асықты ортаға үйіруі керек. Қалған ойыншылар аңдысын аңдап өзге асықтардан ерекшеленген «ханға» қадалады. Себебі, хан алшы түссе, барлығы тарпа бас салып, ортадағы асықтарды, хан талапай жасауы тиіс. Хан кімнің қолында кетсе, келесі үйірі кезегі соған беріледі екен, хан мен бірге қолына ілінген асықтардың санына қарай ұпай жазылады.

Хан алшы түспеген жағдайда үйірген ойыншы шашылған асықтардың бүгі мен бүгін, шігі мен шігін, алшысымен-алшысын тәйкесімен мен тәйкесін бір-біріне соғып, кенейлер бір-біріне тимей қалғанша ұпай жинайды. Көздеген асығы үшінші бір асыққа тиіп кетсе,

немесе бөгде асықты қозғап қалса да, ойынның бұзылғаны. Онда кезек келесі ойыншыға беріледі. Осы ретпен әр ойыншы жинаған асығының санына қарай ұпай жинайды. Межелі ұпай санын (100 не 50 немесе 80-40) ойын жүргізуші алдын ала белгілейді. Межеге бұрын жеткен ойыншы жеңімпаз болып саналады. Ескерту: Асықтарды бір-біріне тигізу кезінде қолмен сүйретіп апаруға, орыннан қозғап түзетуге болмайды. Ойынның соңына дейін ханға бірде-бір асық тимеуі керек. Себебі ол –хан.

Аударыспақ

Қазақтың кәдімгі ұлттық ойын спорт ойыны. Қарапайым бөренеден «ағаш ат» жасаудың еш қиындығы жоқ. Екі жақ басы берік тұғырға бекітілген биіктігі бір-бір жарым метрдей (балалардың жасына қарай) ұзындығы 70-80 сантиметрдей бір –біріне қапталдас орындаласқан «ағаштардың» ара қашықтығы екі жақтан созылған қол ерін жектетіндей болса жеткілікті. Оларға мінген «шабантоз» балалар бір-біріне қарама қарсы отырып қол ұсасады. Төрешінің белгісімен бірі-бірі тартып, не итеріп, әйтеуір қай айласын, не күшін асырғаны қарсыласын «ағаш аттан» аударып түсуі шарт. Аяқты жерге ағаш атқа тіреуге болмайды. Ойын шарты бұзылады. Ағаш аттан құлағанда айналасына құм немесе ағаш үгінділері төселуі керек.

Теңге ілу.

Ойынға қатысушылар тепе-тең екі топқа бөлінеді. Әр қайсысы жеке-жеке шыбықтан ат мінеді.

Ойын кезгі басталатын жерге сызық сызылады. Одан әрі 20-30 метрдей жерден тереңдігі бір қарыстай екі шұңқыр қазылады. Шұңқырға он-оннан тас салынады. Содан екі топтан екі саыскер шығады. сызыққа келіп қатарласып тұрады. Бастаушының белгісі бойынша шыбық аттарын құйыңғытып, шаба жөнеледі. Сол беттерімен әлгі шұңқырға жетіп қол соғып жібереді де, тасты іліп алып, әрі қарай шауып кете барады, шұңқыр тұсында бөгелуге болмайды.

Ұпай әр сайыскердің іліп алған тастарының санына қарай есептеледі. Қай топ көп ұпай жинаса, сол топ жеңеді.

Санамақ

Көпшілік қатысады. Ойынның шарты: ойын бастаушы қатысушы бір адамды ортаға алып шығады. Ол адам бір тектес атау сөзден жаңылмай, кідірмей аттап жүріп айтуы керек. Токтамай қателеспей айтып шықса, жүлде алады. Егер қателесе ойыннан шығады. Мысалы: жаңылмай 10 ақынның немесе 10 өзеннің атын атауы керек.

Тасымақ.

Бұл ойында 2 жерге ыдасқа су құйып қояды. Сол суды қарсы бетке құйылған бос кесеге қасықтап екі адам тасиды. Бұнда команда құрып ойнайды, әр командада үш адамнан болады. Ойынның шарты: су таситын адам суды төкпей-пашпай, тез тасуы керек, қай команда жеңіске жетсе, жүлдеге сол ие болады.

Тасымалдау

Екі-екіден қарама-қарсы 3-4 жерге 4 орындық қойылады. Сол орындықтың екеуінің үстіне бес-бестен қасық қойылады. Ойын бастаушы екі адамның ортаға шығарып ойынның шартын түсіндіреді. Шарт: 5 қасықты әр қайсысында тұрған бос орындыққа бір-бірлеп көшіруі керек. Ол үшін екі ойыншының көзін таңып қояды. Әр ойыншы өз қасығын өзіне тиісті орындыққа көшіру, егер қарсыласының орындығына қойса, онда шатасқаны. Шатаспай бұрын көшірген адамға сыйлық беріледі.

Қарамырза

Ойын басталмас бұрын, оның ережесі түсіндіріледі. Біраз уақыттан кейін ойын бастаушы ойынаушыларға «ойнаймыз» деп белгі берген кезде қатарлас отырған бірі екіншісіне:

«Ассалаумағалейкум, Қарамырза!» - дейді. Ойын тәртібі бойынша сәлем салушы : «Уағалейкумассалам, бірінші қарамырза» -деп жауап беруі керек, егер «уағалейкум», -деп жауап берсе онда сәлем алушы ұтылады. Сөйтіп, аздан соң ойыншылар «жеңгендер» мен «жеңілгендер» болып екі топқа бөлінеді, «жеңген» жақ «жеңілген» жаққа жаза белгілейді: ән, күй тартып, би билейді.

Айдапсал

Ойнаушылар екі топқа бөлінеді. Бірінші топ үйдің сыртына шығып, ал екінші топ үйдің ішінде қалады. Ойынды басқарушы сыртта тұрғандардың есімдерін үйде отырғандарға қойып, өзі белгілеп алады. Содан кейін сырттағы ойыншыларды бір-бірлеп шақыра бастайды.

Ойынның шарты бойынша, сырттан кірген ойыншы отырғандардың ішінен өз есімі берілген ойыншыны табуы керек. Таба алмаған ойыншылар айыптылар қатарына барып отырады. Ал өз есімі берілген ойыншыны тапқандар соның қасына барып отырады, айып тартады. Айыптартушылар көпшіліктің ұйғаруымен өлең айтады, би билейді, т.б. өнер көрсетеді.

Шертпек

Ойнаушыларды орындыққа отырғызып болғаннан кейін, ойын жүргізушісі орамалды иығына салып алып ойнаушылардың артында жүреді де, кез-келген ойыншының екі көзін екі қолмен баса қояды. Сол кезде білдірмей келіп, жолдастарының бірі маңдайынан шертіп кетеді. Ойын жүргізуші көзін қоя бере салып, иығындағы орамалмен «шертпегімді тап» - деп, арқасынан тартып қалады. Таба алмай қалса, көпшіліктің ұйғаруымен ортаға шығып өнер көрсетеді, ал егер тауып алса, жаңағы шерткен адам айыбын тартады. Осындай тәртіппен ойын жалғаса береді.

Белбеу сок

Ойыншылар екі-екіден жұптасып, шеңбер жасап тұрады. Бір ойыншы белбеуді алып, екіншісін қууға тиіс. Қашқан шеңбер жасап тұрған бір жұптың алдына келіп тұрған кезде, артық қалған үшінші ойыншы шеңберді айнала қашады. Егер қуғыншы оны белбеумен соғып үлгеріп, өзі бір жұптың алдына келіп үлгерсе, оның орнын келесі ойыншы басады.

Бөрік жасырмақ

Ойынға қатысушылар араларынан бір ойыншы шығарып, алыстау жерге таман барып, бөрік немесе басқа бір- бір белгілі затын жасыруға жібереді және өзі де сол маңайына жасырынуы керек. Қалған ойыншылар тығылған ойыншылардың тыққан затын іздеуге кіріседі. Кімде-кім тығылған бөрікті көріп қойып алуға қам жасаса онда иесі бермеуге тырысады. Бермеудің жағдайы – екеуі бірдей бас салып бөрікке таласу емес, қай бұрын алғаны алады. Ал көрген ойыншы ала алмай қалса, онда иесі қорқып, бөрікке жібермеуге тырысады. Ал басқалардың қай-қайсысы болмасын бөріктің иесіне қол тигізіп, күш жұмсауына болмайды. Қайткендеде алдап жүріп алып, оны жүргізушіге ертіп келулері керек. Келесі жолы бөрікті әкелген ойыншы барады да, ойнаушының уақыттары жеткенше ойын жалғаса береді.

Асау көк.

Кешкі астан кейін мейманға ән салғызу, әңгіме-ертегі, жұмбақ немесе жаңылтпаш айтқызу мақсатында ұйымдастырылады. Әуелі үй иелері «ауылдың алты ауызын» айтады да, онан соң «қонақ кәдесі» деп мейманның өнер көрсетуін сұрайды. Түк білмейтін қонақты айып ретінде мінгізетін керме арқан «Асау көк» деп аталады. Кермеге мінген қонақ әрі-бері сүрінбей жүруі керек.

Орын тап.

Екі жұп арқасын түйістіріп қойған екі орындыққа айналып музыканың сүймелдеуімен билейді. Музыка кілт тоқтағанда, тұрған екі орындыққа отырып үлгеруі керек, орын алмай бос қалған екі адам айып төлейді, ән салу, би билеу, жұмбақ , жаңылтпаштар айту.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Ойнайық та, ойлайық. Р. Кашенова. Поиграем, поговорим. Алматы, Ана тілі, 1996
2. Математикадан дидактикалық материалдар мен ойындар және қызықты тапсырмалар. Ә. Наурызбайқызы, Қ. Әубәкірқызы, С. Мұкамбетқызы. 2-сынып. Рауан, Алматы, 1994
3. Қуыр - қуыр, қуырмаш. Сейсенбек Ахметов. Өнер, Алматы, 1993

«КЕЛІСІЛДІ»
«Мұғалжар ауданының
білім бөлімі»

ММ әдістемелік кабинеті
Г.К. Нұрмағанбетова

«27» 08 2021 ж.

«БЕКІТЕМІН»
«Қарлығаш» бөбекжай-
бақшасы»

МКҚК меңгерушісі
К.С. Медеуова

«27» 08 2021 ж.

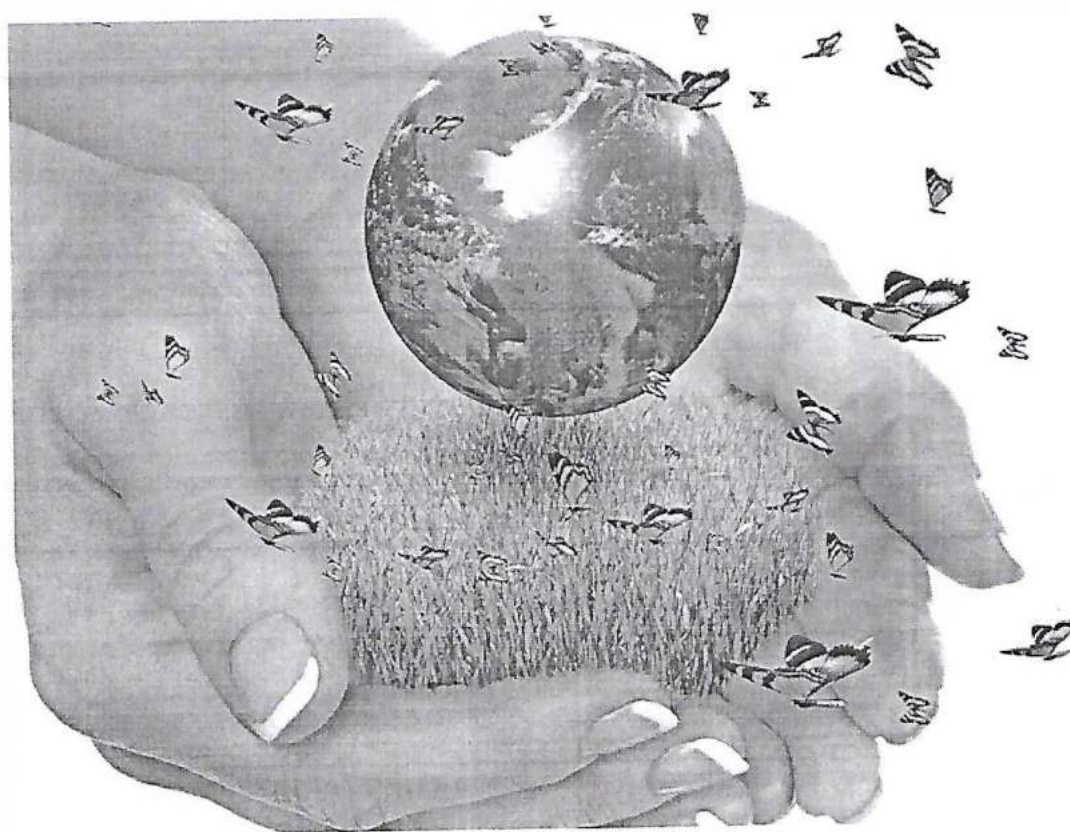
Вариативтік компонент

«Табиғат әлемі»

Бағдарламаны дайындаған:
№6 «Гүлдер» ересек тобының тәрбиешісі
М.Ш. Жұбанова

Қандыағаш қаласы

*«Табигат-әлемі»
3-4 жас*

Тәрбиеші: Жұбаниязова М.Ш.

Түсінік хат.

Экологиялық мәдениеттің және айналадағы әлеміндегі тәртібін қалыптастыру ХХІ ғасырдың білім және тәрбиелеудің негізгі міндеті болып келеді.

Қазіргі заманның кезеңдегі әлем экологиялық апатының шетінде болып, және бүкіл әлеміндегі адамзат келешегі жойылу қатерінде жүріп, экологиялық білім осы замандағы ең өзекті мәселесі болып табылады. Табиғатқа, айналадағы ортаға дұрыс қарау, әр адамның инабаттылықты бағалау өлшемдерінің бірі болу керек.

Экологиялық тәрбиелеу – ол инабатылықты, рухтандырушылықты және ақылды тәрбиелеу. Ғасырлар бойы адам табиғаттың пайдаланушысы болды: нәтижелерді ойламай, адам тұрып, табиғаттың сыйын пайдаланды. Соныменде, ақталмаған жабайылықты жойылудан, ластанудан табиғатты қорғау ықыласым туғызды, және адамдарда табиғатқа ұқыпты қарауды тәрбиелеу. Ең кішкентай жасынан осы қасиеттерді тәрбиелеу керек.

Экологиялық білімінің міндеттерін шешуі мектепке дейінгі жасы ең қолайлы кезең болып келеді. Осы кезеңде адамның тұлға ретінде қасиеттері, экологиялық мәдениетінің негіздері қалыптасады. Экологиялық мәдениетті қалыптасқан мектепке дейінгі тұлғаның негіздері – ол табиғат туралы білімдер және олардың экологиялық бағдары, осы білімдерді өмірінде, тәртібінде, әр түрлі (ойындарда, еңбекте) істерінде пайдаланудың икемдері болу керек. «Табиғат-біздің үйіміз» вариативтік компоненті экологиялық тәрбиелеу мәселелері- балаларда табиғатқа қарай ұқыпты, адамгершілік сезімдері дамымағандықтан және өзекті болғанымен өңделді. Осы бағдарлама 3-4 жастағы балалармен, ата-аналармен жүйелеп жұмыс істеуді, ата-аналар мен балалардың бірлескен қызметін ашады.

Бағдарламаның жаңалығы – ол, мектепке дейінгі балалармен экологиялық тәрбиелеудегі әр түрлі жұмыстың формалары мен әдістерінің болуымен, берілген сұрақтың шешудегі шығармашылық тәсілдемені, тәрбиешілердің, мамандардың, ата-аналардың жүйелілік және мақсатқа бағытталған жұмысты көрсетеді.

«Табиғат-әлемі» бағдарламаның мақсаты – 3-4 жастағы балалардың танымдық қабілеттерін экологиядан қарапайым білім жүйесі, түсініктер және кіріктірілген тәсілдеме арқылы қалыптастыру. Мектепке дейінгі тұлғаның қоршаған ортаның мәдениет негіздерін дамыта отырып, тазалыққа, қоршаған ортаны құрметтеуге тәрбиелеу.

Міндеттер:

Білімділік

- кіріктірілген тәсіл арқылы мектепке дейінгі баланың қоршаған орта туралы білімдері қарапайым жүйесі түсінікті қылып қалыптастыру;
- табиғатта себеп-салдарлық байланысты тауып алудағы қабілеттерін қалыптастыру;

- туған табиғаттың сұлулығын көруді және түсінуді қалыптастыру;
- экологиялық сананы қалыптастыру;

Дамытушылық

- табиғаттың әлеміне танымдық қызығушылықты дамыту;
- Табиғат пен бала үшін экологиялық сауатты қауіпсіз тәрбиенің дағдыларын және алғашқы қабілеттерін дамыту;

Тәрбиелік

- Айналадағы әлемге және табиғаттың әлеміне эмоционалдық-оңдық, адамгершілік қатынасын тәрбиелеу;
- Балалардың табиғатқа деген қалыпты қызығушылығын, оның тірі және өлі объектілері мен табиғи құбылыстарына, айналадағы әлемді танудан талап етуін, табиғатқа ойлампаз және ұқыпты қарауды тәрбиелеу;

Вариативтік компонентінің құрылысы:

- бақылау;
- әңгіме;
- тәжірибелік қызмет;
- ойындар: сөздік ойындар, дидактикалық ойындар, қимылды ойындар.
- еңбек ету ісі;
- табиғи материалдан жасалған заттардың тақырыптық көрме; табиғат туралы жасалған суреттердің көрмесі;
- отбасымен жасалған экологиялық газеттердің шығарылуы.

Бағдарламаның бағыты: танымдық-сөздік; Бастапқы салалары: «Таным», «Денсаулық», «Әлеумет», «Коммуникация»

Педагогикалық процесстің құрылу қағидалары:

- *экологиялық тәрбиенің қағидасы* табиғатқа деген адамгершілік-құндылық қатынасуымен айқындалады, оның негізгі шарттары: тірі тіршілік иелеріне ақ ниетпен қарау, эмоционалды ықыластылық, табиғи нысандарға қызығушылық, олармен позитивтік қатынасуды жасауға ұмтылу, олардың өмірі үшін керекті жағдайын жасау.
- адамгершілік қағидасы – әр баланың физикалық, психикалық және әлеуметтік саулықты қамтамасыз ету. Балалардың тәжірибеге және білімнің дәрежесіне, олардың тұлға ретінде бағыттанушылыққа, қызығушылық құрылымына қарай сабақтың әдістері мен формаларының мазмұнын құру. Табиғатпен оңды эмоция алып қатынасудан, құрдастарымен (көтеріңкі көңіл-күй, аялау, бір-біріне деген көмек), өзінің білместігін жеңу, бала маңызды және керекті нәрсені жасап жүргенін түсіну арқылы барлық экологиялық жұмысы айтылған негіздеріне қарай құрылады.
- *демократияландыру қағидасы* – балалармен жұмысында формаларды, әдістерді, амалдарды еркін таңдауға тәрбиешілерге құқық беру; Бұл мектепке дейінгі балалармен экологиялық білімінің мәселелерін шешуіндегі таңдаулы формаларды, әдістерді мен амалдарды адекватты екенін кепіл беріледі.
- *аймақтық қыр-сырының қағидалары* мектепке дейінгі балаларды климаттық-географиялық шартымен оқытуы, экологиялық білімінің фактордың бірі болуы.
- *баланың әлеуметтену қағидасы* – мектепке дейінгі балаларды сөйлеу мен қимылды белсенділікке, ойын-сабақтарда экологиялық тапсырмаларды бірге

шешуге шақыру, ол - барлық топтың құрылымдық бөлімінің істер жүйесі болып келетіндей.

- *вариативтік қағидасы* – мектепке дейінгі баланың білімділік процессінің міндеттеріне, балалардың таңдауына, дамытушылық ортаның ерекшеліктеріне, ата-аналардың тілектеріне қарай экологиялық дамуына әр-түрлі технологияларды қолдануға болжайды.

- *дараландырудың қағидасы* – оқу процессіндегі әр балаға жеке қарауы ең басты болып келетін ұйымдастыруды болжайды.

- *білім дамуының мінезді қағидасы* баланың барлық қабілеттерінің жиынтығы дамуына бағытталған және оның дамуындағы ең жақын аймағында орындалады. Бұл қағида көрнекілік-дидактикалық ойындары мен жаттығуларды пайдалану арқылы, баланың сөйлеуді, қиялын, зейінді, ойлауды байыту мақсатында экологиялық ісіне шақыруды болжайды.

- *отбасымен бірлестікте болуы қағидасы* мектепке дейінгі баланы экологиялық дайындық туралы МДМ және отбасында бірдей шарттарды ұстануын болжайды.

Күтілетін нәтиже:

- Кіріктірілген тәсілі арқылы қарапайым ғылыми-жаратылыс экологиялық білімдерінің жүйесін қалыптастыру;

- Табиғатта қауіпсіз тәртібі туралы алғашқы икем мен дағдыларды меңгеру;

- Әлемнің біртұтас суретіне зерделі көзқарасты қалыптастыру;

- Табиғатпен қатынасу кезінде тәртіп мәдениетін қалыптастыру;

Блоктік-модульдік жоспарлауы

Күз

Су

- 1. Су дегеніміз не: тамшымен таныстыру
- 2. Жаңбыр кімге керек? Тамшы үлкен Бұлтта қонақта

Айналадағы әлем

- 1. Серуен «Күздің белгісі»
- 2. Серуен: Қонжыққа ауламызды көрсетейік
- 3. Алтын күз

Ағаштар және өсімдіктер

- 1. Гүлбағыларды гүлдермен бақылау: астра, бархат гүлі, петунья
- 2. Ғажайып-ағаш (ақ қайың)
- 3. Белме өсімдіктерімен танысу: фикус гүлімен танысу

Жабайы жануарлар

Оны қолға ұстай алмайсың- ол тікенек, жібі жоқ инелері ғана бар: кірпімен танысу

Үй жануарлары

Ауылдағы алаңда: сиырмен танысу.

Көкөністер, жемістер

1. Өженің сыйлығы: жемістермен танысу (алма, алмұрт).
2. Өженің сыйлығы: көкөністермен танысу (сәбіз, қырыққабат).

Қыс

Су

- Аспандағы қонақтар: қар бұршігімен танысу

Айналадағы әлем

- Қыс өзімен бірге не алып келді? серуен

Ағаштар және өсімдіктер

- Қыста да, жазда да, бір түсті болады: шыршамен таныстыру
- Бөлмедегі гүлдерде қонақта: қожағаймен таныстыру.
- Өсімдіктерді суаруды үйренеміз
- Біз жуаны отырғызамыз

Балық

Балықпен таныстыру
Балықтарда қонақта

Жабайы аңдар

Бұтақтың астында кім тұрады: қоянмен таныстыру
Тіінде қонақта
Сары түлкі, сұлу және қу
Аюмен танысу

Көктем

Ағаштар және өсімдіктер

- Біздің алаңның ағаштары
- Бақ-бақ жаңа көйлек киеді.

Айналадағы әлем

- Көктемді кім ашады? Күн, күн терезеге қарашы!
- Көктемнің белгісі

Жәндіктер

- Ара қайда келіп қонды?
- Көктемдегі жәндіктер: қонғыз, көбелекпен танысу.

Жабайы аңдар

- Кімде қандай ана: кірпілер, көжектер, тиіндер, қонжықтар, мыршайлар. Д/о «Кімнің балары?».

Үй жануарлары

- Ауылдағы аулада: итпен және мысықпен танысу.
- Кімде қандай ана: марғаулар, күшіктер, бұзаулар, балапандар, қозылар. Д/о «Кімнің балары?».

Су жәндіктері

- Бақылдауық бақа

Құстар

- Сәлеметсіз бе, құстар!

Үй жануарлары

- Құстар ауласында: тауық, әтеш және балапандарымен танысу.

№	Айы	Тақырыбы	С/саны
1	Қыркүйек	«Күздің белгісі!» серуен	1
2		«Гүлбағыларды гүлдермен бақылау: бархатцы, астры, петунии» серуен	1
3		«Әжеден сыйлықтар: жемістермен танысу» (алма, алмұрт)	1
4		«Әжеден сыйлықтар: көкөністермен танысу!»	1
5	Қазан	«Алтын күз!».	1
6		«Ғажайып-ағаш!» (Қайың).	1
7		«Қонжыққа біздің алаңымызды көрсетейік!»	1
8		«Су дегеніміз не? Тамшымен таныстыру!»	1
9	Қараша	«Жаңбыр кімге керек? Тамшы үлкен Бұлтта қонақта»	1
10		«Оны қолға ала алмайсың- ол тікенекті, жіптері жоқ, тек қана инелері бар: кірпімен танысу»	1
11		«Бөлмедегі гүлдерде қонақта. Фикуспен танысу»	1
12		«Ауыл алаңында: сиырмен танысу.»	1
13	Желтоқсан	«Қыс өзімен бірге не әкелді?» серуен	1
14		«Бұтақтың астында кім тұрады: қоянмен таныстыру.»	1
15		«Аспандағы қонақтар: қар бүршігімен таныстыру.»	1
16		«Қыста да, жазда да, бір түсті болады: шыршамен таныстыру»	1
17	Қаңтар	«Тиінде қонақта!»	1
18		«Осы қызғылтсары түлкі, әдемі және қу екен.»	1
19		«Аюмен танысу.»	1
20		«Балықпен таныстыру!»	1
21	Ақпан	«Балықтарда қонақта!»	1

22		«Бөлмедегі гүлдерде қонақта: қожағаймен таныстыру!»	1
23		«Өсімдіктерді суаруды үйренеміз!»	1
24		«Біз жуаны отырғызамыз!»	1
25	Наурыз	«Көктемді кім ашады? Күн, күн терезеге қарашы!»	1
26		«Сәлеметсіз бе, құс!»	1
27		«Құстардың алаңында: тауықпен, әтешпен және олардың балаларымен таныстыру!»	1
28		«Ауылдағы алаңында: мысық пен итпен таныстыру»	1
29	Сәуір	«Көктемнің белгісі!» серуен	1
30		«Кімде қандай ана: марғаулар, бұзаулар, балапандар, лақтар, күшіктер» Д/о: «Кімнің балалары?».	1
31		«Кімде қандай ана: кірпілер, көжектер, мыршайлар, тиіндер, қонжықтар» Д/о: «Кімнің балалары?».	1
32		«Біздің аланың ағаштары!»	1
33	Мамыр	«Бақ-бақ жана көйлек киенді!»	1
34		«Ара қайда ұшып кетті?» Д/о «Ара мен гүлдер».	1
35		«Бақылдауық бақа»	1
36		«Көктемде жәндіктер: көбелекпен, қоңызбен таныстыру»	1
		Барлығы:	36сағат

**«Табиғат-әлемі» 3-5 жастағы балаларға
арналған вариативтік-перспективтік жоспары
36 сағат**

№	Айы	Тақырыбы	Мақсаты	Сағат саны
1.	Қыркүйек	«Күздің белгісі!» серуен	балаларды күздегі өзгерістерді бақылауға себеп болу; ауа райын бақылауды жалғастыру; күздің кейбір ерекшеліктерімен таныстыру; күзгі ауа райының әдемілігіне назар аудару;	1
2.		«Гүлбағыларды гүлдермен бақылау: бархатцы, астры, петунии» серуен	балаларда сабаққа оңды эмоционалдық ықыласын тудыру; табиғатқа сүйіспеншелігін тәрбиелеу;	1
3.		«Әжеден сыйлықтар: жемістермен танысу» (алма, алмұрт)	көру, жанасу, дәмін білу түйсіктерін дамыту; сөздік қорын байыту, балалардың сөйлеу дағдыларын дамыту, тәрбиешіні тыңдау қасиетін және оның сұрақтарға жауап беруді дамыту;	1
4.		«Әжеден сыйлықтар: көкөністермен танысу!»	балалардың көкөністерге деген қызығушылықтарын қалыптастыру; көкөністер туралы қарапайым түсініктерді беру; өсетін орын туралы білімдерін бекіту; дайын көкөністердің формаларды жапсыру туралы білімдерін қалыптастыру; қысқа қарай көкөністерді дайындайтыны туралы білімдерін бекіту;	1
5.	Қазан	«Алтын күз!».	балаларды күздің ерекшеліктерімен таныстыру, жануарлар мен құстар күзде қалай бейімделетіні туралы білімдерін бекіту; «жапырақтардың түсуі» жаңа түсінігін ашу, жапырақтарға сүйіне карауды үйрету;	1

			жапсырудың көмегімен суреттерді жасау, ұжымда бірге жұмыс істеуге үйрету; қиялын дамыту;	
6.		«Ғажайып-ағаш!» (Қайың).	ағаштар туралы, қайың мысалында балалардың білімдерін анықтау және бекіту; ағаштың құрылысымен таныстыру: тамыры, діңі, бұтақтар, жапырақтар; ағаштардың қасиеттері туралы балаларды бақылауға, сараптауды және қарапайым шешімдерді жасауды үйрету; ағаштан жасалған заттардың ерекшеліктері туралы білімдерін байыту; мәдениетті қатынасудың икемдерін тәрбиелеу, сыпайлыққа үйрету (амандасуды, қоштасуды, көмек үшін алғысын білдіруді).	1
7.		«Қонжыққа біздің алаңымызды көрсетейік!»	балаларды табиғаттағы маусымдық өзгерістермен таныстыруды жалғастыру; балалардың назарын ағаштағы жапырақтармен, шөптермен, құстармен, жәндіктермен не болғанына аудару; өсімдіктердің өсуіне: су, жер, жылулық, жарық, ауа керек екені туралы түсініктеме беру; өсімдік және құстарға қамқор болуды ықыласын тәрбиелеу;	1
8.		«Су дегеніміз не? Тамшымен таныстыру!»	балаларды зат есімдерге етістіктерді мен сын есімдерді теріп алуды үйрету; балалардың адамның өмірінде және табиғатта судың қажеттілігі туралы білімдерін байыту; табиғи құбылысы ретінде су туралы біртұтас түсінікті жасау; сөздік қорын байыту; байланысқан және диалогтік сөйледі, зейінді, ұсақ	1

			моторикасын дамыту; арнайы жағдайында табиғат тәртібінің танымдық тәжірибесін, ролдік (кітапханашы- оқырман) қатынаста қызмет ету қабілетін дамыту; суға деген ұқыпты қатынаста тәрбиелеу;	
9.	Қараша	«Жаңбыр кімге керек? Тамшы үлкен Бұлтта қонақта»	жаңбыр қайдан келді деген сұраққа жауап беру; үлкен адамның сөйлеуді түсіну және оған белсенді жауап беруді ықыласын шақыру; өзіннің көзқарасын білдіруді, қарапайым түйінді жасауды үйрету; топта жұмыс жасауға, бір-бірінді тыңдауға, басқаның көзқарасын есепке алуға –ол жақсы екенін сендіру; сумен жұмыс жасағанда, ұқыпты болғанын абзал екенін талпындыру; балаларда тамаша эмоционалды көңіл-күйді жасау;	1
10.		«Оны қолға ала алмайсың- ол тікенекті, жіптері жоқ, тек қана инелері бар: кірпімен танысу»	балаларды кірпімен таныстыру, балаларға кірпі туралы түсінікті беру (қандай ол, қайда тұрады, суық кезіндегі өмірдің ерекшеліктері); балалардың жабайы жануарлар туралы білімдерін байыту; жануарлардың суреттерін «өз үйіне» орналастыруды жаттықтыру;	1
11.		«Бөлмедегі гүлдерде қонақта. Фикуспен танысу»	балаларда фикус туралы алғашқы түсініктерді қалыптастыру; (үлкен өсімдік, ағашқа ұқсайды, онда үлкен, жасыл жапырақтар, тегіс беті), сөйлеуді дамыту, диалогті жүргізуді үйрету; өсімдікке ұқыпты қарауға тәрбиелеу; өсімдіктерге күтім жасауға шақыру;	1
12.		«Ауыл алаңында:	балаларды сиырмен және	1

		сиырмен танысу.»	бұзаумен, олардың ерекшеліктерімен таныстыру(сиыр үлкен, денесі бар, басы, ұзын құйрық, мүйіздер, желіні; бұзау сиырдың баласы, мүйіздері бар, желіні жоқ);	
13.	Желтоқсан	«Қыс өзімен бірге не әкелді?» серуен	қыстың қасиеттерімен, тірі және өлі табиғаттың жағдайымен таныстыру; балалардың ой-өрісін кеңейту; танымдық қызығушылықты талаптандыру; қарым-қатынас икемдігін, диалогтік сөйлеудің дамыту; табиғатқа зиянды келтірмеуді, өзіннің өміріндегі қауіпсіздіктің негіздерін қалыптастыру;	1
14.		«Бұтақтың астында кім тұрады: қоянмен таныстыру.»	балаларды жабайы жануармен-қоянмен таныстыру; (оның құлағы ұзын, дене бітімі үлкен емес, қыста-ақ, жазда-сұр); маусымдық өзгерістерде қоянның өмірі туралы түсіндіру; осы жануарлар қандай әдемі және орманды көріктендіретіні туралы білімдерін кеңейту; жануарларға ұқыптылықпен және аялау сезіммен қарауғы тәрбиелеу;	1
15.		«Аспандағы қонақтар: қар бұршігімен таныстыру.»	қардың қасиетімен таныстыруды жалғастыру, (суық, ақ, кіртілдек), судың әр түрлі қасиеті туралы түсініктерді қалыптастыру, логикалық ойлауды, сөйлеуді дамыту, ой-өрісін кеңейту, танымдық қызығушылықты талаптандыру; білімге құмарлықты, балалармен сөйлеу мәдениетін, ақ ниетті болуға тәрбиелеу;	1

16.		«Қыста да, жазда да, бір түсті болады: шыршамен таныстыру»	шырша туралы балалардың білімдерін анықтау және бекіту; (неге қыста да, жазда да бір түсті болады?); ағаштың құрылысымен таныстыру: тамыры, діңі, бұтақтар, инелер; ағаштардың қасиеттері туралы балаларды бақылауға, сараптауды және қарапайым шешімдерді жасауды үйрету; ағаштан жасалған заттардың ерекшеліктер туралы білімдерін байыту; мәдениетті қатынасудың икемдерін тәрбиелеу, сыпайлыққа үйрету (амандасуды, қоштасуды, көмек үшін алғысын білдіру).	1
17.	Қаңтар	«Тиінде қонақта!»	балаларды тиінмен таныстыру, балаларға тиін туралы түсінікті беру (қандай ол, қайда тұрады, суық кезіндегі өмірдің ерекшеліктері); балалардың жабайы жануарлар туралы білімдерін байыту; жануарлардың суреттерін «өз үйіне» орналастыруды жаттықтыру; зейінді дамыту; білімге құмарлықты тәрбиелеу;	1
18.		«Осы қызғылтсары түлкі, әдемі және қу екен.»	қысты қасиеттерімен таныстыруды жалғастыру; балалардың білімдерін жабайы жануарлар және қыс кезіндегі олардың өмірі туралы бекіту; түлкінің сыртқы келбеті және қылықтар туралы білімдерін кеңейту; балаларды түлкі орманда қалай тұратынын таныстыру; ойлауды, зейінді, қызығушылықты дамыту; табиғатқа қамқорлықпен қарауды тәрбиелеу;	1
19.		«Аюмен танысу.»	балаларды жабайы жануарлармен – аюмен таныстыру, балаларға аю туралы түсініктерді беру (ол қандай, қайда тұрады), қыс	1

			кезіндегі оның өмірінің ерекшеліктері; балалардың жабайы жануарлар: тиін, қоян, түлкі туралы білімдерін бекіту; жануарларға қамқорлықпен қарауды тәрбиелеу;	
20.		«Балықпен таныстыру!»	аквариумның ішінде тірі және тірі емес объектілері бар; тірі объектілері, тірі емес объектілерден тәуелді екенін көрсету (ауа, су, азық-түлік); тірі балық пен ойыншық балықтан айырмашылығын көрсету; балықтың құрылысы туралы алғашқы түсініктерін беру, балықтар (денесі, жүзбеқанаттар, құйрықтар, басы, көздері мен ауызы);	1
21.	Ақпан	«Балықтарда қонақта!»	балықтар туралы білімдерін бекіту және анықтау; «акула» және «жайық» туралы түсініктеме беру; ойлауды, ақыл-ойдың қимылын дамыту; «балықтар» туралы сөздік қорын байыту; сөйлеудің грамматикалық сабын дамыту- түбірлес сөздерін таңдау; байланыстырып сөйлеуді дамыту, құрдастарды тыңдауға және олардың жауаптарына қосымша етуді тәрбиелеу;	1
22.		«Бөлмедегі гүлдерде қонақта: қожағаймен таныстыру!»	жаңа бөлмедегі өсімдік туралы түсініктемені беру – қожағай; қожағаймен танысқан кезінде балаларда оңды эмоцияларды шығару;	1
23.		«Өсімдіктерді суаруды үйренеміз!»	балалардың бөлмедегі гүлдер туралы білімдерін кеңейту; су сепкіштен өсімдіктерді суару икемділігін бекіту; жапырақтарды ылғал шүберекпен сүртуді	1

			үйрету; бөлмедегі гүлдерге қызығушылықты және оларға күтім жасау ықыласын қолдау;	
24.		«Біз жуаны отырғызамыз!»	балаларды жаңа өсімдік дәндерден және банадан өсуі мүмкін екенін таныстыру; жуаны отырғызу технологиясымен таныстыру; жуаға күтім қажетті екені туралы айту (суару, жылу, жарық); жуа немен пайдалы екенін түсініктерін беру; еңбектену ықыласы мен пайдасы болуын тәрбиелеу;	1
25.	Наурыз	«Көктемді кім ашады? Күн, күн терезеге қарашы!»	көктем және оның қасиеттері туралы білімдерін кеңейту; тыңдау, көру зейінін дамыту, ойлау амалдарын дамыту; табиғатқа деген эстетикалық сезімін білдіру;	1
26.		«Сәлеметсіз бе, құс!»	көктемнің қасиеттерімен таныстыруды жалғастыру; балалардың білімдерін құстар және олардың көктемгі кезеңіндегі өмірі туралы бекіту; сыртқы келбеті және қимылдары туралы түсініктерді кеңейту; құстар өзіннің ұяларын қалай жасайтының туралы таныстыруды жалғастыру; (ұяларының әр түрлі)	1
27.		«Құстардың алаңында: тауықпен, әтешпен және олардың балаларымен таныстыру!»	тауықтың отбасы, олардың сыртқы айырмашылық туралы алғашқы түсініктемелерін беру; ойын суретінде оларды тануға үйрету, әтеш, тауық, балапандардың дауыстарын тануға және оларға еліктеу; тәрбиешіні тыңдауға дамыту, сөздерге, қимылдарға еліктеу;	1
28.		«Ауылдағы алаңында: мысық	балалардың үйдегі жануарлар туралы түсініктерді	1

		пен итпен таныстыру»	қалыптастыру: адамдардың қасында тұрады, пайдасын әкеледі, адам оларға қамқор болады (тамақтандырады, емдейді); ақыл-ойдың амалын – жиынтықтау; жануарларға деген сүйіспеншілігін тәрбиелеу;	
29.	Сәуір	«Көктемнің белгісі!» серуен	балаларды көктемдегі өзгерістерді бақылауды тұрткі болу; ауа райы қандай екенін тауып алуды жалғастыру; көктемнің кейбір ерекшеліктерімен таныстыру; көктемдегі ауаның әдемілігіне назар аудару;	1
30.		«Кімде қандай ана: марғаулар, бұзаулар, балапандар, лақтар, күшіктер» Д/о: «Кімнің балалары?».	үй жануарларды және олардың балаларының атауларын, олар қайда тұратынын, немен тамақтандыратынын, олардан адам қандай пайдасын алатынын бекіту; көру зейінді, зейінді, ұсақ моторикасын, байланысып сөйлеуді дамыту; тірі табиғатқа қызығушылықты қолдау; балаларда мейірімділік сезімін тәрбиелеу; жануарларға қамқорлық қалыптастыру;	1
31.		«Кімде қандай ана: кірпілер, көжектер, мыршайлар, тиіндер, қонжықтар» Д/о: «Кімнің балалары?».	жабайы жануарлар туралы білімдерін бекіту; жануарлар және олардың балапандарын айыру икемін қалыптастыру, олардың атауын дұрыс белгілеу; жаңа жануарлармен танысу арқылы балалардың ой-өрісін кеңейту және сөздік қорын белсендіру; балаларға жануарларды және олардың балаларын белгілейтін зат есімдерді көптік және жекеше түрінде сөйлеуде пайдалануды көмектесу; (аю –қонжық - қонжықтар);	1

32.		«Біздің аланың ағаштары!»	балаларда нақты объектіге (ағашқа-қайынға) қызығушылықты тұғызу, қайынның құрылысын бекіту, қайынның басқа ағаштардан айырмашылығын тауып алу; балаларда бақылау, зертеу ықыласын дамыту, жаңа білімдерді алу; сын есімдер арқылы сөздік қорын байыту;	1
33.	Мамыр	«Бақ-бақ жаңа көйлек киелі!»	балаларды бақ-бақ өсімдігімен, оның құрылысымен, таныстыру; ол туралы білімдерін кеңейту, гүлдермен сүйсіну қарау ықыласын тәрбиелеу; балалардың ойлауды, қимылды белсенді, байланысып сөйлеуді дамыту; гүлдің әдеміліген эмоционалдық жауапты тәрбиелеу;	1
34.		«Ара қайда ұшып кетті?» Д/о «Ара мен гүлдер».	балаларды ара жәндігімен таныстыру; аралар қалай еңбектенетін, қысқа қалай дайындалатын туралы түсініктемелерін беру; (қорларды жасайды, шарбатты жинайды); балалардың сөздік қорын белсендіру және байыту (еңбекшіл аралар, шарбат, тозан, ара ұясы); қолдарының ұсақ моторикасын, қимылды икемділіктерін, құмарлықты, музыкалық естуді дамыту; балалардың еңбекке деген қызығушылығын қолдау;	1
35.		«Бақылдауық бақа»	балаларды бақаның өмірімен мен тамақтануымен таныстыру; бақаның дене құрылысын көрсету; басқа жануарлар үшін бақаның маңыздылығын көрсету;	1
36.		«Көктемде жәндіктер: көбелекпен,	балаларды көбелектерді мен қоңыздарды атауды және танып алуды үйрету; қоңызды	1

		қоңызбен таныстыру»	көбелектерден олардың сыртқы келбетінің, тәртiптерінің ерекшелiктеріне қарай айыру икемдiлiгiн қалыптастыру; сөйлеудiң белсендiлiгiн және ойлау амалын дамыту; сөздiк қорын байыту (бiзтұмсық, жарқын, нәзiк, ызылдайды, ұшады); табиғатқа ұқыпты қатынасын тәрбиелеу; бақылауға қызығушылықты тәрбиелеу;	
			Барлығы: 36 сағат	

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

- Аксёнова З.Ф. Войди в природу другом. экологическое воспитание дошкольников. М.: ТЦ Сфера, 2008.
- Воронкевич О.А. Добро пожаловать в экологию. СПб, Детство-Пресс, 2003
- Горбатенко О.Ф. Система экологического воспитания в ДОУ. Волгоград, Учитель, 2007.
- Гончарова Е.В., Моисеева Л.В. Технология экологического образования детей старшей группы ДОУ. Екатеринбург, Центр проблем детства, 2002.
- Грехова Л.И. В союзе с природой. М., Илекса, Ставрополь, 2001.
- Иванова А.И. Экологические наблюдения и эксперименты в детском саду. Мир растений. М., ТЦ-Сфера, 2007.
- Коноваленко В.В., Коноваленко С.В. Развитие связной речи по теме «Лето». М., Издательство Гном и Д, 2004.
- Листок на ладони. //Под ред. Л.М.Маневцовой. СПб., Детство-пресс, 2003.
- Мариничева О.В., Елкина Н.В. Учим детей наблюдать и рассказывать. Ярославль, Академия Холдинг, 2002.
- Николаева С.Н. Экологическое воспитание младших школьников. М., Мозаика-Синтез, 2002.
- Николаева С.Н., Комарова И.А. Сюжетные игры в экологическом воспитании дошкольников.
- Николаева С.Н. Воспитание экологической культуры в дошкольном детстве. М., Просвещение, 2002.
- Николаева С.Н. Методика экологического воспитания в детском саду. М., Просвещение, 2002.
- Николаева С.Н. Как приобщить ребенка к природе. М., Новая школа, 1993.
- Николаева С.Н. Эколог в детском саду. М., Мозаика-синтез, 2004
- Павленко И.Н., Родюшкина Н.Г.. Развитие речи и ознакомление с окружающим миром в ДОУ. М., Сфера, 2005.
- Петрова Т.И., Петрова Е.С.. Игры и занятия по развитию речи. М., Школьная пресса, 2005.
- Потапова Л.М. Детям о природе. Экология в играх. Ярославль, Академия холдинг, 2000
- Рыжова Н.А. Не просто сказки. М., Линка-пресс, 2002.
- Шорыгина Т.А. Птицы. Какие они? М., Издательство Гном и Д, 2000.
- Шорыгина Т.А. Птицы. Какие месяцы в году? М., Издательство Гном и Д, 2002.
- Виноградова, Н.Ф. Умственное воспитание детей в процессе ознакомления с природой / Н.Ф. Виноградова. – М.: Просвещение, 2008. – 35 с.

Мазмұны

1. Түсініктеме хат.....
2. Бағдарламаның мақсаттары мен міндеттері.....
3. Әдістемелік қағидалар, күтілетін нәтиже.....
4. Блоктық-модульдік жоспарлауы.....
5. Вариативтік-тақырыптық жоспары.....
6. Әдебиеттер тізімі.....